

Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening

3/2023

Enebybergs Trädgårdar

Trädgårdsfest

3 september på Enebybergs Gård

Ordföranden har ordet

Enebybergssommar när den är som bäst! Mid-sommarafton firade vi i riktig högsommarvärme - Vi uppskattar att ca 1800 personer var med denna gång, vilket är rekord. Det gick knappt att ta sig fram mellan filtarna där det fikades och pratades och dansen gick i fyra ringar. Trots att vi nästan dubblat antalet fiskemöjligheter var fiskdammen tyvärr tom efter kort tid. Nästa år får vi gardera oss bättre. Många passade också på att bli medlemmar. Roligt och härligt för oss att arrangera denna populära folkfest.

Jag hoppas att alla som ville bli medlemmar skrev upp sig med namn, adress och mail - annars går det fint att skicka in uppgifter till info@enebyberg.com.

Trädgårdssommar när den är som bäst! Vackra trädgårdar och planteringar finns det gott om i vårt närområde, som vi kan se på vinnarbidragen i vår bildtävling. Hemliga vinster delas ut vid trädgårdsfesten den 3 september kl 13 i gårdens park. Välkomna!

Andreas Tidström, Styrelseordförande EGF

Kalendarium

3/9 kl. 13.00 Trädgårdsfest

se sid. 3, ingen anmälan

18/10 kl. 18.00 En 1700-talskväll i Bellmans anda

Mat och musik från tiden. Johan Taube sjunger och kåserar om Bellman. Avgift tas ut, mer info senare på hemsidan och affischer. Anmälan till info@enebyberg.com, betalningsinfo sänds ut till deltagarna.

Evenemanget är en del av Danderyds kulturbienal som pågår den 13-22 oktober 2023.

Mer info om evenemangen finns på Danderyds kommuns hemsida och i en gemensam katalog.

To 28/11 kl 19 Adventsmingel på gården med Skansenkören

Avgift 100 kr, anmälan till info@enebyberg.com, betalningsinfo sänds till deltagarna.

Enebybergs Gårds Förening och Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening
c/o Andreas Tidström
Breda vägen 9
182 49 Enebyberg
www.enebyberg.com
info@enebyberg.com | 0734 34 56 43
Bankgiro 529-2792

Ansvarig utgivare: Andreas Tidström
Redaktör: Catrin Tidström
Grafisk form: Oscar Gezelius
Tryck: Stockholms Lito Grafiska, Danderyd
Bilder: Föreningens arkiv samt Catrin Tidström där inte annat är angivet

Trädgårdsfest vid Enebybergs Gård

Välkomna kl 13.00 söndagen den 3 september till en trädgårdsfest i odlingens tecken. Bland annat blir det möjligheter att byta/dela skörd, växter och perenner. Vi utbyter kunskaper med experter, bland annat från vår biodlarförening, en lokal trädgårdsmaskinfirma och trädgårdskunniga från Skansen.

Tack alla som sänt in bidrag till vår trädgårdstävling! Här kommer ett urval av vackra och roliga bilder. En hemlig vinst kan hämtas vid EGF:s infobord vid trädgårdsfesten.

Midsommar på Enebybergs Gård

Tack till alla som deltog för en fantastisk midsommarfest, och till alla som hjälpte till att klä stången dagen innan. Härligt med alla som dansade, fikade och lekte! Triftens fina personal lade in en extra växel för att förse alla som ville med förtäring och dryck. Tack också till kommunen som har bytt ut den gamla gistna stången till en ny samt ställt upp med extra toaletter och mycket annat. Den härliga stämningen gav mersmak och vi ville bara fortsätta att vimla runt och insupa sommaren.

Foto: Sigge Wikander

Livet för jungfru Anna Lisa i Enebyberg

Anders Jonasson Berg ägde ju en fastighet i Enebyberg, långt ute på landet. Hans brorsdotter, jungfrun Anna Lisa Berg, var mantalsskriven där från 1770. Där levde hon och sov som seden var, halvsittande i en kort säng med många kuddar. När hon steg upp tog hon itu med morgontvättningen som innebar att hon torkade sig i ansiktet med litet vatten. Vattnet såg brunt ut och hon använde det sparsamt för det var långt till brunnen och hon ville inte torka ut sin hy. Det vita smink som överklassen använde fick sitta kvar så länge som möjligt. Det gällde att se blek ut så att igen kunde tro att man var solbränd av utomhusarbete. Istället fick man dålig hy av allt sminket. Lisa kammade sig och använde pomada för att håret skulle ligga blankt. Hon kanske gick en promenad till Rösjön, men hon badade nog inte. Bad i hav och sjöar ansågs inte hälsosamma av folk i allmänhet. Allmänna badstugor hade funnits i mer än 100 år i Stockholm men då män och kvinnor badade tillsammans ansågs de vara en fara för sedligheten och stängdes därför år 1725. Badmöjligheter fanns för överklassen på slott och vid brunnsorter. År 1696 öppnades Rosenbad i Stockholm där man kunde få medicinska och väldoftande bad, brudbad kunde också bokas, allt

mycket populärt. Rosenbad stängdes 1761. Att man badade eller tvättade sig med vatten var ändå sällsynt. Emellertid var det ute i Europa på 1700 talet faktiskt trendigt att bada utomhus och baddräkter uppfanns.

Lisa använde troligen parfym, mycket parfym. Även om man på 1700 talet inte gärna tvättade sig ogillade man dålig lukt. Därför användes parfym, en uppfinning från omkring 4000 år före Kristus av en kvinnlig kemist i Mesopotamien som påstås ha hetat Tapputi. Enligt Wikipedia parfymrades på 1700 talet allt som kunde parfymeras och pomada gjordes av björnfett, olja eller ister. I Märta Stures Hushållsbok, skriven 1747 av hennes man Gustaf Abraham Piper, krigsveteran från slaget vid Poltava, finns ett trevligare recept där pomada görs av vitt vax och jasmin.

Vanlig mat för Lisa var gröt, välling, soppor, fisk samt, mera sällan, salt kött. Spis fanns inte, man lagade mat i grytor som stod på tre ben i den öppna elden. Järnspisar som eldades med ved började tillverkas i Sverige först kring 1830. Detta år fick fabrikkören Viktor Sjöberg på Kungsholmen i Stockholm patent för fem år på hur man undvek att det rök in från spisen. Till maten drack

man svagdricka eller svagt öl och så brännvin som ju ansågs bra mot så mycket. Man kan tänka sig att öl i stora tunnor kördes ut från Anders Jonasson Bergs bryggeri på Norrmalm till Lisas hushåll. Vatten måste man vara försiktig med. Dysenteri och tyfus var vanliga sjukdomar som gärna spreds av orent vatten.

När Sverige år 1747 började odla sockerbetor blev socker billigare och sockerkonsumtionen ökade och ökade. Folk fick dåliga tänder och dålig andedräkt. I bästa fall kanske någon petade tänderna med en sticka och tuggade kåda. Det vanliga var att torka av tänderna, kanske med snus. Men tandborsten var på väg för på 1770 talet tillverkade den engelske svarvaren William Addis tandborstar av ben och blev förmögen. Snuset, luktsnus, var populärt på 1700 talet och fina herrar hade eleganta snusdosor. Tobak odlades i Sverige. När Lisa fyllde 50 år var hon på väg att bli gammal. Medellivslängden i senare delen av 1700-talet var omkring 55 år ifall man hade turen att överleva sin 15-årsdag. Emellertid dog omkring hälften av alla barn innan de blivit 15 år. Under 1700- och 1800-talen var det många nödar med kyla och missväxt. Sjukdomar som smittkoppor, difteri, dysenteri och febrar grasserade och bristande kunskap om smitta samt brist på mat bidrog till den höga dödligheten. Sjukdomar ansågs bero på en obalans mellan kroppsvätskorna och förebyggdes alternativt botades med brännvin och med mångahanda andra påhittiga sätt, från åderlåtning till trolldom. Till de mera verkningsfulla hörde spindelväv mot sårinfektioner och grötomslag som värmden den onda ryggen. I nästa Gårdsnytt ska vi läsa om några viktiga upptäckter som har möjliggjort en längre livslängd.

Marie Hartman
Fakta från Wikipedia

Upplev en kväll i Bellmans anda

Det som många drömmer om idag när det gäller självhushållning, närproducerat och mat efter säsong var den hårda verkligheten på 1700-talet. Det fanns inga mataffärer och för de flesta var det helt enkelt en överlevnadsfråga att äta. Maten bestod mest av gröt av grovt mjöl eller gryn, soppor, välling och ibland fisk. För en soldat kunde kosten bestå av gröt till frukost, ärtor med salt sill eller fläsk till middag och gröt igen till kvällsvard. Sillfångsterna var rikliga och sill serverades därför på många sätt - stekt, inlagd, som plättar eller soppa.

För välbärgat folk var kosten mer varierad. Till städerna importerades allehanda lyxvaror - apelsiner, fikon och kryddor som långpeppar, kardemumma, muskot och kanel användes med lokala varor, särskilt när det var fest. Kanske är det därför vi associerar julen med just sådana kryddor. De högre stånden visade sin status genom att servera mat i flera omgångar, s.k. anrättningar. En anrättning kunde bestå av ett stort antal rätter samt olika sorters viner och bål. De närmaste moderna företeelserna är julbord eller smörgåsbord.

Varmt välkomna den 18 oktober då EGF anordnar en 1700-talsfest i Bellmans anda med tidstypisk mat samt sång och kåseri av Johan Taube.

Enebybergs Gårds Förening, EGF, är en hembygdsförening i Danderyds kommun. Föreningen verkar för bevarandet av Enebybergs gård, som byggdes omkring år 1770. I samarbete med Danderyds kommun verkar EGF för att främja användningen av gården som samlingsplats för kulturella aktiviteter och för att fördjupa den sociala gemenskapen mellan invånarna i Danderyd. Föreningen verkar också för bevarande av det kulturella arvet inom hembygden.

Föreningen anordnar gårdsfester och har gett ut skrifter om gårdens och bygdens historia. Vi har en aktiv bildgrupp som gärna tar emot historiska bilder. Alla medlemmar är välkomna att bidra med idéer till aktiviteter eller artiklar i föreningens tidning, Gårdsnytt. Redaktör är Catrin Tidström, catrin.tidstrom@gmail.com. Föreningen behöver också funktionärer för att hjälpa till vid fester och för att dela ut Gårdsnytt. Vill du bli funktionär kontakta ulla.wikander50@gmail.com.

Bli medlem!

Stöd våra fina aktiviteter, tipsa om nya, var med och plundra gran eller klä midsommarstång:
Ett familjemedlemskap för hela året kostar bara 150 kr (100 kr för enskild medlem).
Betala till Bankgiro 529-2792, eller Swish 123 618 95 26

Glöm inte ange namn, adress och e-postadress, så att du kan fortsätta att få denna fina informationsskrift och andra utskick. Du kanske har betalat men har bytt adress eller e-postadress?
Meddela ändringen till: info@enebyberg.com

Skanna gärna här med Swish-appen:

ENEBYBERGS GÅRDS FÖRENING

www.enebyberg.com